

Regio Deal Twente

Partijen

1. De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, mevrouw Carola Schouten, hierna te noemen: LNV;
2. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw K.H. Ollongren, hierna te noemen: BZK;
3. De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer drs. R.W. Knops;
4. De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer;
5. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven;
6. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga;
7. De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw S. van Veldhoven – Van der Meer;
8. De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer drs. W. Koolmees;

Partijen genoemd onder 1, tot en met 8, ieder handelend in hun hoedanigheid van bestuursorgaan en als vertegenwoordiger van de Staat der Nederlanden, hierna samen te noemen: 'het Rijk';

9. Het op grond van de gemeenschappelijke regeling Regio Twente rechtspersoonlijkheid bezittend openbaar lichaam Regio Twente, te dezen vertegenwoordigd door de heer dr. G.O. van Veldhuizen, hierna Regio Twente;
10. De provincie Overijssel, dan wel voor zover het bestuursbevoegdheden betreft het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan, te dezen vertegenwoordigd door de heer dr. Y.J. van Hijum;
11. Universiteit Twente, te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter de heer mr. V. van der Chijs;
12. Stichting Saxion te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter mevrouw drs. J.L. Mulder;
13. Stichting Regionaal Opleidingencentrum van Twente, te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter de heer drs. J.H. van der Vegt.

Partijen genoemd onder 9 tot en met 13 hierna samen te noemen: 'Regio';

Alle Partijen hierna tezamen te noemen: 'Partijen';

Betrokken organisaties

Bij de totstandkoming van dit convenant zijn vele regionale organisaties betrokken in nauwe samenwerking met de ondertekenende partijen. Via de leden van de Twente Board, zijnde de ondernemingsorganisatie VNO-NCW Twente, Platform Ondernemend Twente, Werkgeversvereniging Zorg en Welzijn, Industry Board, Stichting Novel-T, Universiteit Twente, Saxion Hogeschool, ROC van Twente, Provincie Overijssel en Regio Twente, onderschrijven zij het belang van Regio Deal Twente. In een brief spreken zij uit zich actief in te zetten voor de uitvoering van de Regio Deal Twente als betrokken organisaties. Deze betrokkenheid wordt bekrachtigd door de meerjarige investeringsagenda Agenda voor Twente 2018 – 2022, een belangrijke pijler onder de Regio Deal Twente. Ook de EUREGIO zal zich maximaal inspannen om de uitvoering van de Regio Deal Twente waar mogelijk en nodig te bevorderen, in het bijzonder waar het de grensoverschrijdende samenwerking betreft.

I. Algemene overwegingen

1. Het kabinet Rutte III erkent dat elke regio uniek is. Regio's hebben verschillende kenmerken waardoor elke regio behoefte heeft aan een eigen aanpak en afweging bij het aanpakken van de regionale opgave. De verschillende krachten en uitdagingen die specifiek zijn voor een regio vormen de basis voor een regionale opgave om de brede welvaart, leefbaarheid en economische kracht te bevorderen.
2. De regionale opgave heeft een meervoudig karakter en vergt een integrale aanpak op de verschillende onderdelen van die opgave. Doel is om door verschillende beleidskolommen heen te werken. Verder heeft de regionale opgave een gebiedsoverstijgende impact waarvoor inzet op rijksniveau nodig is maar die ook zorgt voor een vliegwieleffect.
3. Regio Deals hebben tot doel om de regionale opgave aan te pakken. Hierbij wordt samen gewerkt tussen vakdepartementen, decentrale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties. Voor de aanpak van deze regionale opgaven stelt het kabinet middelen beschikbaar uit de Regio Envelop.
4. Deze integrale en gezamenlijke aanpak is het onderscheidende karakter van de Regio Deals ten opzichte van reguliere beleidsinstrumenten.
5. Met de Regio Deal gaan Rijk en Regio een duurzaam partnerschap aan om de opgave die in de regio speelt gezamenlijk aan te pakken. Het ondertekenen van de Regio Deal is daarbij niet het einde, maar slechts het begin van de samenwerking.
6. Regio Deals gaan om meer dan alleen de inzet van financiële middelen. Zij kenmerken zich ook door een sterke, continue inzet van alle betrokkenen, creëren nieuwe samenwerkingsvormen en niet-financiële ondersteuning om de in de regionale opgave gestelde ambities en doelen te bereiken.
7. Regio Deals leveren daarmee een bijdrage aan welvaart in brede zin.
8. Met deze Regio Deal geven Partijen commitment aan een nieuwe manier van samenwerken. De Regio Deal is een 'coproductie' met bestuurlijke partners, waarbij het primair gaat om het samen oplossen van regionale vraagstukken. In dit samenwerkingsverband zullen Partijen wederzijdse afspraken maken over de aanpak van de regionale opgave, ieders (financiële) bijdrage daaraan en het gezamenlijk volgen van de voortgang. Partijen hebben de intentie om op reguliere basis samen te komen om de aanpak, bekostiging en voortgang te bespreken.
9. De in de Regio Deal gemaakte wederzijdse afspraken over ambitie, doelen, beoogde resultaten en inzet en aanpak zijn op initiatief van de Regio en in gezamenlijk overleg tussen Rijk en Regio tot stand gekomen en hebben niet als doel eenzijdig vanuit het Rijk voorwaarden te stellen en (financiële) consequenties te verbinden aan de uitkomsten.
10. De middelen uit de Regio Envelop worden beschikbaar gesteld als een decentralisatie-uitkering. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid. De decentralisatie-uitkering wordt beschikbaar gesteld aan een openbaar lichaam dat aldus zelf de inzet bepaalt van de verkregen middelen.

II. Specifieke overwegingen

De regionale opgave

Twente is sterk in het bedenken en ontwikkelen van innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken die regionaal, nationaal en internationaal hun weg vinden. De economische kracht zit in een groot aantal kennisintensieve en innovatieve bedrijven die actief zijn in verschillende maakindustrieën, zorg en landbouw. Dit zijn vooral midden- en kleine -MKB- en familiebedrijven. Ook heeft Twente een succesvol startersklimaat. Veel van deze MKB-bedrijven produceren voor de wereldmarkt. Aan de basis van het succes van Twente staat het sterke triple helix-ecosysteem, waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden nauw samenwerken.

De centrale opgave is om te borgen dat de Twentse industrie en bedrijven in de volle breedte aangehaakt worden en blijven op de razendsnelle en wereldwijde digitale transformatie ('vierde industriële revolutie'). Daarvoor is het nodig om het triple helix ecosysteem verder uit te bouwen en te versterken. Om haar internationale concurrentiekracht te behouden, moeten nieuwe technologieën versneld worden toegepast en moet de economie een meer duurzaam en circulair

karakter krijgen. Daarbij is het noodzakelijk om voldoende talent beschikbaar te hebben en te houden, en talent tijdig bij of om te scholen zodat hij/zij om kan gaan met deze transformatie. Twente kan agglomeratievoordelen behalen door de samenwerking met Duitsland te intensiveren en grensbelemmeringen daarbij op te heffen.

De noodzaak om deze centrale opgave op te pakken, is al onderkend in de regionale investeringsagenda Agenda van Twente 2008 – 2017. Deze heeft een vervolg gekregen in de regionale investeringsagenda Agenda voor Twente 2018 – 2022, gericht op de sociaal-economische structuurversterking van Twente met focus op techniek. Deze agenda bestaat uit 4 centrale actielijnen (hierna: Vier Actielijnen):

- Actielijn 1: Techniek als motor: versterken van de technische kracht van de regio, de motor achter de economische groei van Twente;
- Actielijn 2: Arbeidsmarkt & Talent: voldoende talent op alle niveaus aantrekken, opleiden en behouden voor de regio om deze motor draaiende te houden;
- Actielijn 3: Bereikbaarheid & Vestigingsklimaat: goed woon-, werk- en leefklimaat creëren om (getalenteerd) personeel vast te houden en aantrekkelijk te zijn voor bedrijven;
- Actielijn 4: Circulaire economie & Duurzaamheid: aansluiten bij de toenemende vraag naar duurzame producten en de noodzaak voor toekomstbestendige landbouw.

Aansluiting bij nationale beleidsdoelstellingen

De Regio Deal Twente draagt bij aan diverse opgaven uit het Regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van het kabinet Rutte III en nationale doelstellingen:

- Versterken van de economie, het onderzoek en de innovatiekracht (Nederland Kennisland, missie-gedreven innovatiebeleid, KIA's, smart industry, het brede MKB-actieplan) (vooral Actielijnen 1 en 2);
- Aantrekken, behouden en ontwikkelen van talent, verbetering aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt (incl. arbeidsparticipatie), Leven-Lang-Ontwikkelen, Techniek Pact, aan het werk helpen van mensen met een uitkering (Perspectief op Werk & Breed Offensief), MKB-Actieplan, RIF-projecten (o.a. smart industry) en versterken vestigingsklimaat (Actielijnen 1 en 2);
- Gezondheid, bewegen en bewust leven (Nationaal Preventieakkoord 2018), beheersbaar maken zorgkosten en het toepassen van nieuwe technologie in de zorg (Actielijnen 1 en 2);
- Duurzame mobiliteit (MaaS: Mobility as a Service, Modal shift naar binnenvaart) (vooral Actielijn 3);
- Nationale klimaat- en energieopgave (Regionale Energie Strategie, verduurzamen van de gebouwde omgeving) (Actielijnen 3 en 4);
- LNV-visie kringlooplandbouw, circulaire economie (textiel) (Actielijn 4);
- Aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking en het opheffen van grensbelemmeringen (GROS, Actieagenda Grensoverschrijdende Economie en Arbeidsmarkt) (Actielijnen 1-4);
- Vernieuwen van het openbaar bestuur en versterken van de bestuurlijke slagkracht, o.a. door de aanpak via de Regio Deal en de actieve betrokkenheid van de triple helix partijen bij dit programma (Actielijnen 1-4).

Urgentie

Twente is een technologie-regio, met een relatief grote omvang van de Hightech Systemen en Materialen (HTSM) sector (meer dan 10% van het totaal aantal vestigingen en meer dan 10% van het aantal arbeidsplaatsen – Bron: HTSM in Twente). De sterke mondiale concurrentiepositie die Twente heeft met innovatieve technische toepassingen is essentieel voor de brede welvaart in de regio, maar geen vanzelfsprekend gegeven. De mondiale ontwikkelingen in techniek en ICT gaan steeds sneller en hetzelfde geldt voor de toepassing ervan in de industrie en andere sectoren.

Twente heeft daarnaast een sterk tekort aan mensen met een technische opleiding op alle niveaus en een overschot aan mensen zonder technische achtergrond. Er zijn 2.500 'technische' vacatures en dat aantal stijgt (Bron: Arbeidsmarktmonitor Twente, 2018). Uit arbeidsmarktgegevens van het UWV blijkt dat ruim 80% van de geregistreerde werkzoekende mbo'ers in Twente een startkwalificatie heeft voor (mbo-) banen waar weinig vraag naar is. Daarnaast is slechts 23% van

alle HBO/WO studenten na hun studie van plan te gaan werken in Twente en slechts 13% van de bétastudenten (bron: Onderzoek Mind the Gap, maart 2018). Twente vormt daarnaast op dit moment een relatief gesloten Daily Urban System, wat de economische ontwikkeling van Twente belemmert.

Om de concurrentiepositie van Twente in het bijzonder en Oost-Nederland in het algemeen te bestendigen, zijn gerichte acties en investeringen nodig van een omvang die de draagkracht van de regio ten dele te boven gaan, waarbij de ligging van Twente aan de grens een wezenlijk aandachtspunt is. Bovendien zijn de effecten van de investeringen die nodig zijn, zowel van regio-overstijgend (versterken MKB-maakbedrijven in Oost-Nederland) als ook nationaal van belang (ontwikkelingen in de hightech sector). Gerichte investeringen zijn absolute noodzaak om het duurzaam leefklimaat te bevorderen en de aantrekkelijkheid van Twente als vestigingsplaats voor bedrijven en talent te bevorderen.

III. Ambitie, doel en beoogde resultaten Regio Deal Twente

Artikel 1 - Ambitie

Partijen streven ernaar samen te investeren en randvoorwaarden te creëren om de sociaal-economische structuur van Twente te versterken. De aanpak bouwt voort op het door Regio ingediende voorstel 'Twente, Groen Technologisch Topcluster'.

Artikel 2 - Doel

Doel van de Regio Deal Twente is een versnelde positieve ontwikkeling op de Vier Actielijnen door een integrale aanpak, zodat dit tot het maximaal haalbare maatschappelijk effect leidt. Daarmee wordt een basis gelegd voor het structureel inbedden van deze effecten in Twente en dient het als hefboom voor private investeringen in Twente.

Actielijn 1: Techniek als Motor

- de (internationale) concurrentiepositie van de hightech (maak)industrie in Twente te behouden en te versterken door innovatieve (ICT-)ontwikkelingen versneld te vertalen in geavanceerde technologieën, productiemethoden en productieprocessen;
- het opleiden van hoogwaardig geschoold personeel dat complexe innovaties in hun onderneming kan ontwikkelen en implementeren;
- bij te dragen aan de verbetering van de gezondheid en gezonde leefstijl van burgers en patiënten door hen in verschillende fases te betrekken bij het onderzoek naar en de ontwikkeling van nieuwe (digitale) technologie.

Actielijn 2: Arbeidsmarkt en talent

- de arbeidsmarkt te versterken, door talent te halen en te behouden, behoeftes van bedrijven en aanbod binnen het onderwijs nog beter op elkaar aan te laten sluiten, op alle opleidingsniveaus en vanuit de aanpak van een doorgaande leerlijn, gericht op aantrekken en opleiden van talent voor bedrijven, het ontwikkelen van mensen (met en zonder baan) naar kansrijke beroepsgroepen en het bieden van perspectief en nieuwe kansen gedurende de loopbaan van mensen.

Actielijn 3: Bereikbaarheid en vestigingsklimaat

- het vestigings- en woon/werk/leefklimaat van de regio duurzaam te versterken, gericht op het aantrekken en het behouden van talent voor bedrijven, vergroten van het aantal banen in de regio en het bieden van een (cultureel) aantrekkelijk vestigingsklimaat voor mensen.

Actielijn 4: Circulaire economie en duurzaamheid

- de ontwikkeling van diverse innovaties op het gebied van mobiliteit, circulaire economie, kringlooplandbouw en gezondheid en beweging een impuls te geven, gericht op het verbeteren en verduurzamen van het leefklimaat voor mensen en een gezonder en bewuster leven voor mensen.

Bij elk van de Vier Actielijnen is aandacht voor de kansen van grensoverschrijdende samenwerking met Duitse partners. In december 2018 hebben Regio Twente en provincie Overijssel het memorandum Oost-Nederland-Münsterland getekend met doelen en concrete acties op de thema's economie, arbeidsmarkt, onderwijs en bereikbaarheid. Met de Regio Deal Twente zetten Partijen in op het versnellen van een aantal in het memorandum opgenomen acties.

Artikel 3 - Inzet en aanpak

Partijen zetten zich samen in om de beoogde resultaten in artikel 4 als volgt te realiseren.

Actielijn 1: Techniek als Motor:

Digitale transformatie (maak)industrie

Het begeleiden van innovatieprojecten binnen maakbedrijven en het oprichten van pre-competitieve (internationale) consortia om geavanceerde productietechnologie toe te passen binnen o.a. MKB-bedrijven. Dit zijn bedrijven die vaak niet zelf in staat zijn de gevraagde digitale transformatie te initiëren. Voor het ontwikkelen van competenties om deze transformatie mogelijk te maken, worden studenten, afgestudeerden en bestaande werknemers opgeleid volgens leerprogramma's die speciaal hiervoor worden ontwikkeld in samenwerking met het Duitse Fraunhofer-Gesellschaft in het Fraunhofer Project Center en volgens de tweejarige postmastertrack technologisch ontwerper (PDEng). Specifieke aandacht is er voor het stimuleren van kennisoverdracht tussen de Universiteit Twente, Hogeschool Saxion en het ROC van Twente naar regionale (MKB-)maakbedrijven op basis van de behoefte van deze bedrijven. De aanwezigheid en het doorontwikkelen van het Fraunhofer Project Center is daarbij van groot belang voor Twente en daarom is er speciale aandacht voor het meer duurzaam inbedden van het Fraunhofer Project Center in het Nederlandse onderzoeklandschap.

Toepassen van nieuwe technologie en methodes in de zorg

Met behulp van nieuwe (digitale) technologie methodes van bewustzijn van de eigen gezondheid, gezonde levensstijl en mogelijkheden tot zelfmanagement van gezondheid vergroten. Daarbij is het belangrijk om (innovatieve) oplossingen voor de juiste persoon, op het juiste moment op de juiste plek te faciliteren, om zo de zorg bemensbaar en betaalbaar te houden. Specifieke aandacht is er voor het actief betrekken en activeren van burgers, patiënten en zorgprofessionals (citizen science in verschillende type citizenlabs), ontwikkelen van leerprogramma's voor de benodigde toekomstige competenties binnen de zorgsector, veiligheid van dataopslag en omgang met privacygevoelige informatie en het bewerkstelligen van een systeem/omgeving waarin kan worden geëxperimenteerd met nieuwe gezondheidszorgmodellen.

Actielijn 2: Arbeidsmarkt en Talent:

Mismatch (MBO-)arbeidsmarkt

Het bieden van mogelijkheden voor het her-, om en bijscholen van werklozen en werkzoekenden en opdoen van werkervaring met als doel het bevorderen van arbeidsmobiliteit en stimuleren van arbeidsbemiddeling naar kansrijke sectoren zoals de logistiek, bouw, infra, timmerindustrie, installaties, mechatronica en zorg. Daarnaast moet dit leiden tot een lange-termijn aanpak voor (intersectorale) arbeidsmobiliteit, het ontwikkelen van mensen tijdens hun loopbaan, ook in tijden van werkloosheid (leven-lang-ontwikkelen) en behoud van talent via de onderwijsketen. Deze aanpak is onderdeel van de bovenliggende regionale arbeidsmarktaanpak, waar o.a. aandacht is voor het voorkomen van mismatch, zoals het interesseren van jongeren voor kansrijke beroepen (Techniek Pact Twente), begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (perspectiefjaar en leerwerkloketten) en de focus meer ligt op skills dan enkel op diploma's. Daarnaast biedt de grenslijging economische kansen waarvoor verbetering van de grensoverschrijdende arbeidsmarkt noodzakelijk is, o.a. in de vorm van uitbouwen van de grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling en Interreg-projecten.

Aantrekken, opleiden en behouden van talent

Het interesseren van studenten ((Eu)regionaal en nationaal) om te kiezen voor Twente om te gaan studeren, het vroeg in contact brengen van studenten met bedrijven, het stimuleren van ondernemerschap tijdens de studietijd, het zichtbaar maken van wat technologie in de (beroeps)praktijk kan betekenen en het aantrekken en behouden van (internationaal) talent, in relatie tot de bredere regionale aanpak gericht op talent, waar bijvoorbeeld aandacht is om jong talent te interesseren voor technische beroepen en in contact brengen met bedrijven (Techniek Pact Twente). Daarnaast is borging van internationaal onderwijs op alle niveaus van belang voor de (Eu)regio, passend binnen het spreidingsbeleid van het Rijk.

Actielijn 3: Bereikbaarheid & Vestigingsklimaat:

Het in samenhang versterken van de topwerklocaties Kennispark Twente, High Tech Systems Park en Technology Base, zoals benoemd in de perspectiefnota "High Tech Twente als waardevol perspectief voor Nederland" tezamen met de logistieke hotspot XL Businesspark Twente. Iedere locatie kent zijn eigen specifieke uitdaging, maar wordt in samenhang ontwikkeld zodat de locaties elkaar versterken. Zo wordt op de voormalige vliegbasis Twenthe (Technology Base) een grensoverschrijdende experimenteerzone voor drones gecreëerd, bedoeld voor toepassingen in bijvoorbeeld veiligheid en zorg. Tevens is er behoefte aan het geleidelijk uitbreiden van de huidige experimentele status voor het testen met drones op Technology Base ten behoeve van de andere topwerklocaties, afhankelijk van de specifieke kenmerken en het profiel van deze locaties. Op het XL Businesspark Twente wordt de kade uitgebreid en de bestaande infrastructuur, mede om de 'Modal shift' naar binnenvaart te stimuleren. De inzet op High Tech Systems Park richt zich op het ontwikkelen van een ecosysteem van scale-ups en start-ups die de digitale transformatie van haar eigen processen en de processen van haar klanten helpt versnellen. Op het Kennispark wordt middels een gezamenlijke gebiedsstrategie van UT, gemeente en ondernemers gewerkt aan een fysieke en programmatische impuls om het gebied aantrekkelijker te maken voor nieuwe technologiebedrijven en talent. Tot slot wordt ingezet op het creëren van broedplaatsen waar creativiteit zich kan ontwikkelen als extra impuls voor het vestigingsklimaat en behouden van talent.

Actielijn 4: Circulaire economie & duurzaamheid:

De inzet op circulaire economie en duurzaamheid gaat uit van de specifieke regionale kwaliteiten in Twente, te weten de textielhistorie en landschappelijke kwaliteit van het buitengebied.

Proeftuinen kringlooplandbouw

Landbouwers, ondernemers en kennis- en ketenpartners in proeftuinen experimenteren met het verbeteren van de bodemgezondheid en de waardevermeerdering van mest, waarin mest geen afvalstof meer is, maar een waardevolle grondstof en de bodem geen willekeurig productiemiddel is, maar een duurzame basis voor gezond voedsel, biodiversiteit en milieukwaliteit. Aan de hand van pilots en proeftuinen wordt ervaring opgedaan in de praktijk en wordt gezocht naar vernieuwing en slimme oplossingen voor knelpunten. Door deze samenwerking en innovatie ontstaat een nieuwe (plattelands)economie met veel werkgelegenheid. Het MKB kan hierop meeliften door het ontwikkelen van nieuwe technieken, maar ook als toeleverancier van materialen. Innovaties worden vormgegeven in proeftuinen, die worden vormgegeven in de Regio Deal Twente, de Agenda voor Twente en/of de pilot IBP Vitaal Platteland. Binnen de Regio Deal Twente ligt de focus op een duurzame en rendabele kunstmestvervanger en maatwerk in grondbewerking, bemesting en oogst d.m.v. precisielandbouw.

Circulaire textielketens

Het verbeteren van de inzameling van textiel, door middel van het creëren van bewustwording bij mensen, betere samenwerking in de keten (gemeenten, inzamelingsbedrijven) en verbeteren van (automatische) sorteertechnieken. Daarnaast zal met behulp van innovatie in het optimaliseren van (chemische) recyclingprocessen en de opwaardering van herbruikbare textielvezels tot nieuwe grondstof in een pilotfabriek worden vormgegeven op kleine industriële schaal (leerwerkbedrijf). Ook is er aandacht voor het vraag-gestuurd inzetten van herbruikbare materialen, o.a. door het creëren van marktvraag en vernieuwing in businessmodellen binnen de textiel waardeketen. Twente heeft een koploperspositie op het gebied van textielinzameling, textielsortering en chemische verwerking van gebruikte textielvezels tot nieuwe grondstoffen. Deze positie wordt nationaal erkend in het Dutch Circular Textile Valley initiatief en versterkt middels de voorgestelde aanpak.

(Eu)regionale samenwerking:

Grensoverschrijdende samenwerking

Partijen streven naar de ontwikkeling van één functionele grensregio, waarbij er voor ondernemen, werken en studeren over de grens geen belemmeringen zijn, de regio maximaal kan profiteren van agglomeratievoordelen en grensoverschrijdende kansen optimaal worden benut. Met de Samenwerkingsagenda Oost-Nederland – Münsterland wordt beoogd een proeftuin voor grensoverschrijdende samenwerking te realiseren, waar het niet alleen gaat om het slechten van barrières, maar met name ook om grensoverschrijdende initiatieven en het doen van gezamenlijke investeringen. Doel van deze agenda is de interactie in het gebied (werken, wonen, recreëren, ondernemen en leren), de levenskwaliteit van de inwoners in het Duits-Nederlandse grensgebied en de economische groei en innovatiekracht van de grensregio te vergroten. Daarbij zetten Partijen in op het bevorderen van de beschikbaarheid van grensoverschrijdende statistische informatie, met name op het gebied van economie, arbeidsmarkt en onderwijs, ten behoeve van de monitoring van de impact van grensoverschrijdende projectactiviteiten, in samenwerking met het CBS, IT NRW en LSN (monitor grensstatistiek). Met een bijdrage uit de eerste tranche van de Regio Deal Twente beogen Partijen een verdere impuls te geven aan initiatieven rond:

- de grensoverschrijdende samenwerking rond productietechnologie;
- het opzetten van grensoverschrijdende ondernemersnetwerken;
- het grensoverschrijdend testen van unmanned vehicles (zoals drones) met maatschappelijke toepassingen; de euregio als living lab voor innovatieve mobiliteitstoepassingen;
- de grensoverschrijdende bemiddeling van arbeid, stage, leerwerkplekken en afstudeerplekken;
- grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van circulaire economie.

De middelen uit de Regio Envelop brengen bovenstaande initiatieven in beweging en/of brengen de haalbaarheid en potentie in beeld. In de tweede tranche van de Regio Deal Twente bepalen Partijen welke GROS-initiatieven bij de verdeling prioriteit krijgen. Daarbij spannen Partijen zich samen in om te kijken of een koppeling kan worden gemaakt met financiering vanuit de EU (Interreg) en andere budgetten, waar mogelijk ook van partners uit Duitsland.

Samenwerking met de regio Achterhoek

De regio Twente en regio Achterhoek hebben de intentie om meer met elkaar te gaan samenwerken. Beide Regio Deals bieden hiervoor concrete aanknopingspunten op korte termijn. Thema's die beide regio's in ieder geval samen verder willen verkennen en oppakken zijn:

1. Grensoverschrijdende samenwerking;
2. Circulaire Economie (Proeftuinen kringlooplandbouw en kunstmestvrije Achterhoek);
3. Toepassen van nieuwe technologie en methodes in de zorg (citizenslab);
4. Arbeidsmarkt (aanpakken mismatch (MBO-)arbeidsmarkt en aantrekken, opleiden en behouden van talent);
5. Mobiliteit: Smart Mobility/Mobility as a Service (MaaS);
6. Digitale transformatie (maak)industrie (Smart industry).

Artikel 4 – Beoogde resultaten

Partijen zijn gelet op het doel genoemd in artikel 2 gericht op het behalen van onderstaande resultaten per actielijn. De hieronder vermelde indicatoren zijn een eerste aanzet, die in de nulmeting en de monitoring (zie artikel 7) door Rijk en Regio samen met relevante partners als PBL en CBS en Kennispunt Twente nog verder worden uitgewerkt.

Actielijn 1: Techniek als Motor:

- Versterking van de concurrentiepositie van het regionale hightech bedrijfsleven door stimulering van de digitalisering van (MKB-)maakbedrijven, 10 pre-competitieve consortium projecten, grensoverschrijdend onderzoek en -toepassingen door kennisinstellingen in samenwerking met bedrijven, inzet op opleidingen (digitale competenties), PhD-posities, en PDEng opleidingen met bedrijven, en validatietrajecten voor digitale technologie, en het vormen van een Europees topcluster rond de maakindustrie.
- Realiseren van een Citizenlab, een open organisatie/initiatief in Twente waarin groepen burgers, zorgprofessionals en bedrijven samen met kennisinstellingen werken aan het ontwikkelen en het inzetten van technologische innovaties voor de zorg en gezondheid. Dit

citizenlab omvat de uitrol van 3 typen citizenlabs, een infrastructuur die dit ondersteunt en een verbonden community van relevante stakeholders.

- Groei van het cluster van hightechbedrijven en bedrijven voor medische technologie waardoor tientallen extra banen ontstaan.
- Grensoverschrijdende samenwerking op gebied van productietechnologie vormgeven, o.a. door het intensiveren van de verbinding met OstWestfalenLippe en de verkenning naar de ontwikkeling van een grensoverschrijdend ICT-cluster (Twente-Munsterland).

Actielijn 2: Arbeidsmarkt en talent:

- De aanpak van de discrepantie tussen vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt middels het Twents Fonds voor Vakmanschap (totaal 6.000 trajecten) en het Twents Huis voor Logistiek en het Twents Huis voor Techniek, Bouw en Infra moet leiden tot een aanzienlijke (om)scholing naar de kansrijke beroepssectoren (totaal 3.000 trajecten) . Deze aanpak richt zich vooral op nieuwe leerlingen vanuit het VO en werkende en werkloze vakmensen onder/op MBO-niveau, ZZP-ers en niet-uitkeringsgerechtigden.
- Door het oprichten van een nevenvestiging van de bacheloropleiding Mechanical Engineering in Amsterdam worden studenten uit de Randstad geïnteresseerd in en verleid tot een technische studie (bachelor). De studie is inclusief een praktijkcomponent bij bedrijven en vindt voor een kwart in Twente plaats. Beoogd resultaat hiervan is een extra instroom in de Twentse ingenieursstudies (200 extra master studenten in 2019-2021). De verwachting is dat van deze afgestudeerde ingenieurs zo'n 50% in Oost-Nederland blijft.
- Vijf business communities op de stadscampus Connect-U, speciale stage- en afstudeerprogramma's, MKB-beurzen, benutting alumninetwerk, kennismakingsprogramma's met het bedrijfsleven en traineeprogramma's voor 85 internationale studenten hebben als doel om afgestudeerden op HBO en universitair niveau aan de regionale arbeidsmarkt te binden en nieuwe bedrijvigheid te stimuleren.
- Om talent aan te trekken en te behouden voor de grensregio wordt de facilitering van de grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling versterkt door het servicepunt grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling (SGA) uit te bouwen met een coördinatiepunt voor grensoverschrijdende stages, traineeships en (afstudeer)opdrachten. Met 'GrensWerk' worden werkgevers in de grensregio ontzorgt middels één centraal advies- en bemiddelingspunt. Ook de uitrol van de arbeidsbemiddelingstool voor werkgevers, werkzoekenden en bemiddelaars in de hele euregio draagt bij aan dit doel.
- Het vervlechten van het innovatie- en startup ecosysteem van Twente en Münsterland

Actielijn 3: Bereikbaarheid & vestigingsklimaat:

- Door de vier topwerklocaties in Twente (Technology Base, Kennispark Twente, High Tech Systems Park en het XL Businesspark Twente) een kwaliteitsimpuls te geven en onderling 'slim' te verbinden moet er meer interactie ontstaan tussen bedrijven, kennis en talenten. Dit leidt tot (open) innovatie, nieuwe bedrijvigheid, extra werkgelegenheid en een hogere 'stayrate' van talent in Twente.
- Nieuwe 'Smart Mobility' oplossingen worden ontwikkeld. Toepassing vindt onder meer plaats in het 'slim' bereikbaar maken van de Topwerklocaties, op XL-Park door vervoersstromen over de vaarwegen (milieuvriendelijk) en het voor- en natransport zelfrijdend te maken, en op Technology Base kunnen grensoverschrijdende drone toepassingen worden getest.
- Een impuls geven aan het woon- en leefklimaat in Twente inclusief de aantrekkelijke inrichting en verduurzaming van de openbare ruimte/bebouwde omgeving. Leegstand en industrieel en religieus erfgoed benutten als creatieve broedplaatsen.

Actielijn 4: Circulaire economie & duurzaamheid:

- Impuls aan 'circulaire textiel' door het oprichten van een vernieuwde textielinzameling en automatische sorteerinrichting. Daarmee wordt de textielinzameling verhoogd van 1.400 ton in 2017 naar 3.000 ton in 2022, met een ambitie van 30% naar 90% per 2030 en reductie verbrand textielafval van 7.000 ton in 2022.
- Opschaling van experimenten met de aanwending dunne fractie varkensmest als kunstmestvervanger en het vergroten van de mogelijkheden voor precisielandbouw door onder meer inzet van drones.

IV. Financiële bijdragen Regio Deal Twente

Artikel 5 – Gezamenlijke financiële bijdragen voor de Regio Deal Twente

1. Het realiseren van de in artikel 2 genoemde doelen, vraagt volgens Partijen de volgende gezamenlijke indicatieve inzet van financiële middelen verdeeld aan de hand van de in dat artikel genoemde Vier Actielijnen:

<i>(bedragen x € 1.000.000)</i>	Totaal
Actielijn 1: Techniek als motor	7,6
Actielijn 2: Arbeidsmarkt & Talent	12,8
Actielijn 3: Bereikbaarheid & Vestigingsklimaat	28,2
Actielijn 4: Circulaire economie & duurzaamheid	8,5
Onverdeeld (inclusief GROS)	2,9
Totaal	60,0

2. Partijen spreken af de volgende bijdragen te doen voor de aanpak van de regionale opgave van de regio Twente en de in artikel 2 genoemde doelen van de Regio Deal Twente:
  - a. LNV reserveert € 30 miljoen inclusief eventueel verschuldigde BTW vanuit de Regio Envelop als Rijksbijdrage;
  - b. De Regio spant zich in om een bijdrage van € 30 miljoen te leveren.
3. Partijen hebben de intentie de bijdrage uit de Regio Envelop en de bijdrage van de Regio zoals genoemd in het tweede lid, in te zetten voor het initiëren en/of realiseren van initiatieven en projecten in het kader van de Vier Actielijnen die voortvloeien uit de afspraken in de Regio Deal Twente om bij te kunnen dragen aan de ambitie en de beoogde doelen van de Regio Deal Twente, zoals verwoord in artikelen 1 en 2.
4. De in het eerste lid genoemde verdeling van de gezamenlijke indicatieve inzet van financiële middelen op hoofdlijnen, geldt als een richtlijn voor de inzet van Partijen voor hun bijdragen zoals genoemd in het tweede lid.
5. LNV stelt de in het tweede lid en onder a, genoemde Rijksbijdrage in afstemming met BZK en de Minister van Financiën beschikbaar als een decentralisatie-uitkering. De Financiële-verhoudingswet schrijft voor dat daarbij sprake is van beleids- en bestedingsvrijheid. De decentralisatie-uitkering wordt beschikbaar gesteld aan de provincie Overijssel die aldus zelf de inzet bepaalt van de verkregen middelen.
6. De in het derde lid bedoelde decentralisatie-uitkering komt beschikbaar volgens een aantal termijnen in de jaren 2019 tot en met 2021 waarbij de eerste termijn in 2019 € 15 miljoen bedraagt. De daaropvolgende termijnen worden op nader te bepalen momenten in de jaren 2020 en/of 2021 uitgekeerd. Hierover worden in het in artikel 6 bedoelde overleg afspraken gemaakt.
7. Partijen zijn zich ervan bewust dat gedurende de looptijd van de Regio Deal Twente omstandigheden en/of prioriteiten kunnen wijzigen voor de aanpak van de regionale opgaven van Twente. Jaarlijks wordt gezamenlijk door de Partijen bezien of er wijziging van de verdeling van de gezamenlijke indicatieve inzet wenselijk is en zij leggen eventuele nadere afspraken hierover vast.

V. Governance uitvoering Regio Deal Twente

Artikel 6 – Governance

1. Periodiek treden Partijen in overleg over de onderlinge samenwerking in het kader van de Regio Deal Twente en met andere samenwerkingspartners. Dit overleg zorgt voor het gezamenlijk uitwerken van de afspraken uit de Regio Deal Twente en voor het volgen van de voortgang, inclusief de in artikel 7 bedoelde monitoring.
2. Het in lid 1 bedoelde overleg bestaat uit volgende vertegenwoordigers:
  - a. vanuit de rijksoverheid de ministeries:
    - i. Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
    - ii. Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
    - iii. Economische Zaken en Klimaat;
    - iv. Onderwijs, Cultuur en Wetenschap;
    - v. Infrastructuur en Waterstaat;
    - vi. Sociale Zaken en Werkgelegenheid;
  - b. vanuit de regio:
    - i. Provincie Overijssel;

- ii. Regio Twente;
  - iii. Universiteit Twente, Stichting Saxion en de Stichting Regionaal Opleidingencentrum van Twente;
  - iv. Triple helix netwerkorganisatie 'Twente Board'.
3. Het in het eerste lid bedoelde overleg heeft geen (beslissings)bevoegdheden, maar zorgt voor afstemming tussen Partijen. Hierbij kunnen ook programmatische en financiële ontwikkelingen besproken worden en indien gewenst adviseert het overleg hierover aan de Partijen.
  4. Het overleg bedoeld in het eerste lid voorziet in zijn eigen werkwijze. Voor de uitvoering van de Regio Deal Twente maakt het overleg hiertoe nadere werkafspraken en legt deze vast. LNV voert het secretariaat van het overleg.

VI. Monitoring, evaluatie en communicatie Regio Deal Twente

Artikel 7 – Monitoring en evaluatie

1. Partijen delen in het in artikel 6 beoogde overleg gegevens en documenten over de uitvoering van de Regio Deal Twente en informeren elkaar in dat overleg in elk geval over de haalbaarheid van voorgenomen initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal Twente en de voortgang van lopende initiatieven en projecten in het kader van de Regio Deal Twente.
2. Monitoring van de uitvoering van de Regio Deal Twente als geheel aan de hand van de informatie-uitwisseling als bedoeld in het eerste lid vindt door Partijen plaats op drie niveaus:
  - a. op het niveau van de inhoudelijke realisatie van concrete Vier Actielijnen en uitputting van de beschikbare gezamenlijke financiële bijdragen;
  - b. op het niveau van de in artikel 4 afgesproken beoogde resultaten en indicatoren;
  - c. op het niveau van de in artikel 5, eerste lid,1 genoemde indicatieve verdeling van de gezamenlijke financiële inzet van middelen.
3. De uitkomsten van de monitoring hebben als doel inzicht te bieden in het verloop en de resultaten van de Regio Deal Twente alsmede de Regio Envelop in zijn geheel. De monitoring heeft niet ten doel eenzijdig vanuit het Rijk (financiële) consequenties te kunnen verbinden aan de uitkomsten.
4. Partijen zijn voornemens om op basis van deze monitoring, onder leiding van de Regio éénmaal per jaar een voortgangsrapportage op te stellen over het voorafgaande jaar. Hierin wordt melding gemaakt van:
  - a. de programmatische aanpak van de in artikel 2 genoemde Vier Actielijnen;
  - b. de voortgang van het doelbereik in relatie tot de in artikel 4 afgesproken beoogde resultaten;
  - c. de financiële realisatie van de uitvoering van de Regio Deal Twente op het niveau van de in artikel 2 genoemde Vier Actielijnen. Indien een voortgangsrapportage (in concept) wordt opgesteld is het voornemen dit te bespreken in het in artikel 6 bedoelde overleg.
5. De Regio kan met de jaarlijkse voortgangsrapportage de Provinciale Staten en de gemeenteraden te informeren. LNV gebruikt die rapportage als input voor de jaarlijkse voortgangsrapportage van alle Regio Deals voor de Tweede Kamer.
6. Partijen zijn voornemens om vanaf 2019 op vaste momenten met elkaar in overleg te treden op basis van de monitoring en jaarlijkse voortgangsrapportages.
7. Partijen spreken af dat Regio Twente de uitvoering en werking van de Regio Deal Twente evalueert en maakt daarvan een eindevaluatie op conform de in het tweede lid onder a tot en met c genoemde onderdelen.
8. Ten behoeve van de evaluatie van de Regio Portefeuille voert het Planbureau voor de Leefomgeving een lerende evaluatie uit. De Regio kan hier desgewenst in participeren
9. Ten behoeve van de monitoring van de arrangementen voor besluitvorming, afstemming, samenwerking, en meer in het algemeen sturing, die nodig zijn voor het uitvoeren van de Regio Deals, op regionaal en op Rijksniveau hebben het ministerie van BZK en LNV een Monitoringstraject Governance opgezet. De Regio kan hier desgewenst in participeren.

Artikel 8 - Communicatie

1. De Regio geeft via verschillende communicatiekanalen, zoals websites, nieuwsbrieven en social media aandacht aan het uitvoeren van de Regio Deal Twente.
2. Het Rijk communiceert over de Regio Deal Twente via zijn eigen communicatiekanalen.
3. Ieder gehonoreerd project binnen de Regio Deal Twente wordt in de communicatie gevraagd om kenbaar te maken dat het project mede is mogelijk gemaakt in het kader van de Regio

Deal Twente door middel van een bijdrage vanuit de Regio Envelop van het Rijk en daarbij de logo's van het Ministerie van LNV, Provincie Overijssel, Regio Twente en Twente Board te hanteren.

4. Twente Board verleent daarbij toestemming voor het gebruik van zijn logo.

VII. Slotbepalingen

Artikel 9 - Uitvoering in overeenstemming met Unierecht

De afspraken van de Regio Deal Twente worden in overeenstemming met het recht van de Europese Unie uitgevoerd in het bijzonder voor zover de afspraken vallen onder de werking van de Europese regels met betrekking tot aanbesteding, mededinging, staatssteun en technische normen en voorschriften.

Artikel 10 - Wijzigingen

1. Partijen kunnen schriftelijk verzoeken de Regio Deal Twente te wijzigen. De wijziging behoeft de instemming van alle Partijen.
2. Partijen treden in overleg binnen zes (6) weken nadat een Partij het verzoek heeft kenbaar gemaakt aan het programmateam Regio Portefeuille LNV. Het programmateam informeert de overige Partijen over de voorgestelde wijziging en vraagt hen om instemming.
3. Nadat alle Partijen aan het programmateam kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot wijziging worden de wijziging en de verklaringen tot instemming als bijlage aan de Regio Deal Twente gehecht.

Artikel 11 - Toetreding nieuwe partijen

1. In overeenstemming met alle Partijen kunnen anderen tijdens de looptijd van de Regio Deal Twente als nieuwe partijen toetreden tot deze deal.
2. Het schriftelijke verzoek tot toetreding met daarbij de concrete bijdrage aan de Regio Deal Twente wordt gericht aan de Regio. Regio informeert Partijen en vraagt hen om schriftelijke instemming.
3. Zodra alle Partijen aan de Regio schriftelijk kenbaar hebben gemaakt in te stemmen met het verzoek tot toetreding, ontvangt de toetredende partij de status van Partij van de Regio Deal Twente en gelden voor die Partij de voor haar uit de Regio Deal Twente voortvloeiende rechten en verplichtingen.
4. Het verzoek tot toetreding en de verklaringen tot instemming worden als bijlage aan de Regio Deal Twente gehecht.

Artikel 12 - Nakoming

Partijen komen overeen dat de nakoming van de intenties verwoord in de Regio Deal Twente niet in rechte afdwingbaar is.

Artikel 13 - Geschillen

1. Er is sprake van een geschil indien één van de Partijen daarvan schriftelijk en gemotiveerd melding maakt aan de andere Partij, waarna de Partijen binnen twintig (20) werkdagen na een zodanige melding eerst met elkaar in overleg treden om te bezien of in der minne een oplossing van het geschil kan worden gevonden.
2. Indien niet in der minne een oplossing voor het geschil kan worden gevonden, zoals beschreven in lid 1, dan komen Partijen samen bemiddeling overeen via een onafhankelijke derde.

Artikel 14 - Citeertitel

De Regio Deal Twente kan worden aangehaald als Regio Deal Twente.

Artikel 15 - Inwerkingtreding

De Regio Deal Twente treedt in werking met ingang van de dag na ondertekening door alle Partijen en eindigt op 31 december 2025.

Artikel 16 - Openbaarmaking

1. De Regio Deal Twente wordt net als andere afgesloten Regio Deals openbaar gemaakt, onder andere in de Staatscourant, waardoor anderen kennis kunnen nemen van de gesloten Regio Deals.
2. LNV of het Rijk rapporteert over de Regio Portefeuille, alsmede de hieruit voortvloeiende Regio Deals aan de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend d.d. xxx juni 2019,

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Carola Schouten

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, mevrouw K.H. Ollongren

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De heer drs. R.W. Knops

De Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat, mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw mr. drs. I.K. van Engelshoven

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw drs. C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, mevrouw S. van Veldhoven – Van der Meer

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer drs. W. Koolmees

Provincie Overijssel, te dezen vertegenwoordigd door de gedeputeerde, de heer dr. Y.J. van Hijum

Regio Twente, te dezen vertegenwoordigd door de voorzitter, de heer dr. G.O. van Veldhuizen

Universiteit Twente, te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter de heer mr. V. van der Chijs

Stichting Saxion te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter mevrouw drs. J.L. Mulder

Stichting Regionaal Opleidingencentrum van Twente te dezen vertegenwoordigd door de bestuursvoorzitter de heer drs. J.H. van der Vegt